

Mesa per a la
Diversitat
en l'Audiovisual

Guia de llenguatge inclusiu

Immigració, racisme i xenofòbia

Iolanda Tortajada, Dolors Comas d'Argemir, Marta Muixí, Raúl Martínez i Beatriu Guarro.
Amb la col·laboració de: Blanca Garcés, Lena de Botton, Leticia Hernando, Laura López,
Noura Aharchi, Sebastià Porras i Salwa El Gharbi

Juliol 2013

Autoria: Iolanda Tortajada, Dolors Comas d'Argemir, Marta Muixí, Raúl Martínez i Beatriu Guarro
Amb la col·laboració de: Blanca Garcés, Lena de Botton, Leticia Hernando, Laura López, Noura Aharchi, Sebastià Porras, i Salwa El Gharbi

Se'n permet la reproducció, la distribució i la comunicació pública sempre que se'n citi la procedència (autoria, títol, òrgan editor) i que no es faci amb finalitats comercials. No es permet la creació d'obres derivades sense autorització expressa dels autors i de l'editor.

Consell de l'Audiovisual de Catalunya
Mesa per a la Diversitat en l'Audiovisual
c. dels Vergós, 36-42
08017 Barcelona
www.mesadiversitat.cat

1a edició electrònica: 2013
Dipòsit legal: B.16125-2013

INTRODUCCIÓ

La societat catalana és avui molt més diversa del que ho era vint anys enrere. A Catalunya hi conviuen gairebé 200 nacionalitats diferents –de les quals la marroquina suposa gairebé una cinquena part de la població estrangera total–, amb una població important de nacionalitat romana, equatoriana i boliviana. De la mateixa manera, n'ha canviat el paisatge lingüístic: avui, la dinàmica del bilingüisme canvia pel fet que es parlen més de 200 llengües a Catalunya.

Els mitjans de comunicació haurien de contribuir a integrar aquesta diversitat en la construcció de la societat catalana i haurien d'emprar un llenguatge inclusiu, és a dir, un llenguatge que eviti els estereotips i no suposés cap barrera o menysteniment per a les persones o els col·lectius.

Procurar que els termes que s'empren tinguin en compte la manera com les persones volen ser anomenades, fugir de determinades paraules i expressions que estan connotades molt negativament i evitar certes associacions són un pas fonamental per recollir i reconèixer la diversitat. El rigor i la qualitat en la feina periodística i comunicativa passa també per l'ús del llenguatge inclusiu.

Tant les *Recomanacions sobre el tractament informatiu de la immigració del Consell de l'Audiovisual de Catalunya* com la *Guia sobre el tractament de la diversitat cultural en els mitjans de comunicació del Col·legi de Periodistes de Catalunya* recullen les propostes per evitar un llenguatge discriminador o que incorpori prejudicis, evitar les concepcions xenòfobes i/o paternalistes i les atribucions tòpiques. També cal valorar les *Recomanacions per un tractament equilibrat de les dones immigrades als mitjans de comunicació*, promogudes per ACSUR-Catalunya amb el suport de diferents entitats i institucions. Aquesta guia es vol afegir a aquestes iniciatives i aportar nous elements de reflexió i noves recomanacions que es desprenen de l'experiència de la Mesa per a la Diversitat en l'audiovisual (MDA) i la recerca duta a terme en els darrers anys.

Quadre resum dels punts de la guia:

Aspectes a evitar	Aspectes a potenciar
E1. Manca d'arguments i/o fal·làcies i trames argumentals	P1. Informació precisa i contextualitzada
E2. Generalitzacions, invisibilitat i desqualificacions	P2. Construcció en primera persona, visibilitat i mostra de situacions discriminatòries
E3. Contraposició nosaltres-ells	P3. Participació normalitzada
E4. Enfocaments a partir del conflicte/hostilitat	P4. Cobertura preactiva

ASPECTES A EVITAR

E1. Manca d'arguments i/o fal·làcies i trames argumentals

Evitar la trampa del “bonisme”

El bonisme, assimilat al concepte *políticament correcte*, és una estratègia discursiva que busca, sense necessitat de gaires arguments, desactivar discursos i desqualificar accions i opinions considerades progressistes.

Habitualment, el concepte *bonisme* s'emmarca en un discurs que atribueix conductes reprovables, i fins i tot delictives, a tot un col·lectiu. Un exemple d'aquest tipus de desqualificació seria:

“El *buenismo* es que un padre salafista obligue a una niña a ir tapada al colegio, que el centro diga que sus normas no lo permiten y que la administración obligue a la escuela a aceptar la imposición del padre”¹

Cal evitar l'ús de conceptes com *políticament correcte* o *bonisme*, que, lluny de donar arguments, només s'empren amb ànim de menystenir.

Com que ja no cal argumentar quan s'utilitza el terme *bonisme*, fins i tot s'utilitza per desqualificar:

“Es intolerable que muchos inmigrantes se aprovechen del buenismo de la casta podrida para recibir ayudas que se les niegan a los autóctonos”.²

Si aquests discursos no es contraargumenten, s'acaben legitimant. En tot cas, el bonisme no es pot contraposar al racisme, com sovint es fa en el discurs mediàtic. El racisme és delictiu!

Evitar la imprecisió

Una pràctica habitual que condueix a la imprecisió del discurs és la referència a grans quantitats de persones immigrades i/o de minories ètniques que no es fonamenten amb cap dada. Per poder valorar la quantitat de migració, hauríem de poder establir un barem i evitar l'ús abusiu tant de termes poc concrets com de referències estadístiques, que no responen a l'exactitud de les dades.

“La correcció política ens fa molt mal a l'hora d'analitzar els problemes i d'anticipar-nos a les solucions i com que no es pot dir o no s'ha pogut dir o ha costat molt dir que hi havia massa immigració i que la immigració causava dificultats de convivència, d'integració, perquè era desbordada, perquè era excessiva”. (Catalunya Ràdio, 19/1/11, tertulià)³

El tertulià desqualifica la correcció política i afirma, sense aportar-ne dades ni argumentar-ho emprant bases documentals rigoroses com ara l'descat o la Xarxa Antirumors, que hi ha massa immigració. Les apreciacions subjectives d'aquest tipus alimenten el discurs de la por.

Una altra causa d'imprecisió és la simplificació. Presentar una situació de forma simple i/o no contrastar les informacions que es donen comporta generalitzacions que sovint no responen a la realitat que es vol explicar. Un exemple d'imprecisió es pot observar en els textos següents:

“Queda en suspens la prohibició del burca i del vel islàmic als edificis municipals de Lleida”. (Catalunya Ràdio, 18/1/11, conductor del programa)

1 <<http://www.periodistadigital.com/politica/gobierno/2011/05/16/alianza-civilizaciones-islam-musulmanes-mezquitas-colegios-velo-espana-cataluna-pilar-rahola-libro.shtml>> [En línia]. Consulta: 22 de febrer de 2013.

2 <<http://www.alertadigital.com/2011/08/07/anglada-es-intolerable-que-muchos-inmigrantes-se-aprovechen-del-buenismo-de-la-casta-podrida-para-recibir-ayudas-que-se-les-niega-a-los-autoctonos/>> [En línia]. Consulta: 5 de juny de 2012.

3 A la guia hi trobareu diversos tipus de cites, entre elles, algunes de tertulians i de tertulianes. Hem volgut recollir-les, en primer lloc, perquè són part del discurs que construeix el mitjà i, en segon lloc, perquè considerem que la persona conductora del programa ha de matisar o de criticar les imprecisions i/o indicar la falta de contextualització dels discursos dels tertulians o les tertulianes, i en cap cas no ha de validar cap opinió que promogui el racisme o la discriminació, i ha de reconduir el debat i expressar l'existència d'opinions diferents.

En cap cas no s'ha plantejat la prohibició del vel islàmic; es parla de la prohibició dels vels. Aquesta confusió afavoreix la imatge negativa de totes les formes de vels islàmics, dilueix les diversitats de la comunitat musulmana i ignora el mateix ús del vel en diversos països catòlics.

“L'Ajuntament ha dit que recorrerà la decisió del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, però l'entitat musulmana que va presentar el recurs en primera instància creu que ja s'ha marcat el camí de la sentència final”. (Catalunya Ràdio, 18/1/11, periodista del noticiari de Lleida)

L'entitat a què es fa referència és Watani, una associació que no es defineix a si mateixa com a musulmana. Pel fet de no especificar-ne el nom, s'afavoreix l'homogeneïtzació de les associacions musulmanes.

ASPECTES A POTENCIAR

P1. Informació precisa i contextualitzada

Exactitud del lèxic i dels fets narrats

El rigor i la professionalitat són característiques definitòries i imprescindibles de la comunicació. Això implica un tractament honest i complex de la informació, que ha de comptar amb la precisió del lèxic, la contextualització dels fets narrats i la incorporació de perspectives i de fonts informatives diverses.

“El racisme i la discriminació dels immigrants augmenten en aquesta Europa en crisi (a la UE, un terç dels immigrants ha estat víctima de la discriminació i un 11% ha patit agressions i, a l'Estat, l'informe Raxen diu que cada any es produeixen 4.000 agressions racistes). [...] L'antropòloga de la UB [Dolores Juliano] manté que les dones estan molt més discriminades”. (Avui, 11/6/2012, articulista)

A més, cal desmuntar explícitament aquells apriorismes, aquelles associacions d'idees i explicacions causals errònies que dificultin l'exposició exacta dels fets.

“Hem combatut sempre l'apriorisme d'immigració és igual a delinqüència [...]”. (Catalunya Ràdio, 17/1/11, conductor del programa)

Una cobertura inclusiva no es limita a l'ús de llenguatge no exclouent i de veus diverses. A més, requereix un canvi d'enfocament. No podem vincular directament i/o indirectament la immigració amb el conflicte i/o la delinqüència, fins i tot en situacions en què les persones immigrades no són subjectes protagonistes.

“Perquè aquí apareixien 800.000 usuaris de la sanitat pública catalana més dels que realment constaven des del punt de vista estadístic, i ho dic perquè ningú s'equivoqui. Els immigrants no tenen cap culpa de la saturació de la sanitat catalana, no hi ha més responsabilitat que la falta de despesa o d'augment de la despesa o d'augment dels diners de la sanitat pública”. (Catalunya Ràdio, 18/1/11, tertulià)

ASPECTES A EVITAR

E2. Generalitzacions, invisibilitat i desqualificacions

Quan, a partir d'un cas únic, extrapolem una acció o una conducta i l'apliquem a tota la població d'un país, o a tota una ètnia, o a una cultura determinada, establim una generalització. Cal evitar les generalitzacions, especialment quan són desqualificadores.

Es tracta d'un enfocament discriminatori construït amb un llenguatge que deshumanitza l'alteritat mitjançant mecanismes com la metàfora i el llenguatge assetjador, però també amb una argumentació que condueix a invisibilitzar les diversitats pròpies de la immigració.

És un mecanisme generat en la construcció social de l'estereotip, una categoria en què les persones immigrades esdevenen una abstracció, un col·lectiu homogeni fàcilment catalogable i en el qual es dilueixen les seves altres diversitats, que només es tenen en compte en situacions conflictives.

Expressions deshumanitzadores

L'ús de les metàfores és molt recurrent quan es parla del fet migratori i de les persones immigrades. Són metàfores que, per definició, simplifiquen i es generen des de paral·lelismes inexactes. Periodísticament, les metàfores i les comparacions s'utilitzen sovint i, per reiteració, en determinats casos esdevenen un clixé.

“Després de dir: –Mira, hem rebut una allau de població forana, molt forana, és a dir, d'òrgens molt exòtics per a nosaltres i, a més, molt diferents entre si i ho hem sabut entomar i la sang no ha arribat al riu”. (Catalunya Ràdio, 19/1/11, tertulià)

Emprar termes com *allau*, *onada* o *flux* d'immigrants pot reforçar la idea que ens envaeixen i ens ofeguen i, a més, fan una equiparació amb la catàstrofe i el descontrol.

Altres metàfores poc encertades poden ser, per exemple, l'ús d'expressions com ara *pisos pastera*:

“I la tercera cosa que és importantíssima són els pisos pastera [...] després de molts anys de sacrifici s'han pogut comprar un pis a Salt i ara es troben [...] amb un ambient que els pisos estan pleníssims de gent”. (Catalunya Ràdio, 19/1/11, oient)

La sobreocupació dels habitatges no és exclusiva de les persones d'origen estranger, respon a situacions de manca de recursos. L'expressió té una càrrega despectiva notable que contribueix a culpabilitzar la pobresa, especialment de les persones vingudes de fora.

Invisibilitat de la diversitat ètnica

En determinats contextos informatius convé esmentar la procedència o l'origen de les persones implicades en les informacions. En aquests casos, cal evitar l'ús d'etiquetes que dilueixen les diversitats i els trets identitaris.

“Parlem del 40% de la població d'origen immigrant [...] la major part dels nens, joves i famílies joves de Salt són d'origen immigrant”. (Catalunya Ràdio, 19/1/2011, tertulià)

En aquest cas, la generalització és tan exagerada, que cau en l'error de titllar la immigració com un origen, quan estem parlant d'un procés.

“Una cosa inèdita al món àrab és que hi ha hagut una revolta popular de caire bàsicament democràtic [...] no violent”. (RAC1, 18/1/2011, conductor del programa)

Utilitzar termes com *àrab*, *asiàtic*, *subsaharià*, *de l'est* o *llatinoamericà* contribueix a l'estereotipatge, ja que es generen categories macroètniques que pressuposen una homogeneïtat de grups molt diversos i que, per reiteració d'ús en els discursos mediàtics, s'adopten socialment com a categories naturals.

Llenguatge assetjador

Cal tenir una cura especial a l'hora de promoure l'ús de determinades expressions que entren en el terreny perillós de l'assetjament i que resulten insultants i denigrants. Per exemple, quan es parla de *cultures endarrerides*.

“Esa cultura fracasada, que ha llevado a unas sociedades fracasadas en estados fracasados que hacen emigrar a la gente, que no intenten imponerla en los estados que han tenido éxito y a los cuales van los ciudadanos a vivir y a ganarse el pan aquellos que huyen de las sociedades fracasadas”. (COPE, 21/1/11, tertulià)

Per evitar aquest tipus d'afirmacions, podem reflexionar sobre com reaccionaríem davant d'un comentari similar fet a la premsa d'un altre país sobre la cultura espanyola.

“La mujer musulmana que realmente piense que Alá no le va a perdonar la fuerza mayor que supone estar en un país occidental supone que te tienes que comportar como un país occidental y que no se puede llevar burka, si realmente eres tan creyente en la imposición del burka por parte directamente de Alá, te vas a vivir a un sitio donde se pueda vivir con burka, que no es aquí”. (COPE, 21/01/11, tertulià)

En aquest sentit, un altre terreny delicat és el del límit de l'humor, especialment amb col·lectius vulnerables o amb sensibilitats culturals i religioses. Si bé la possibilitat d'ironitzar sobre temàtiques sensibles pot ser signe d'una societat oberta i avançada, el fet que l'humor hagi d'anar lligat a la desqualificació per raó d'origen o d'identitat cultural, ètnica o religiosa és un signe d'una societat poc respectuosa.

“Aquell acudit del gitano. Que entrava la guàrdia civil amb un porc sobre l'espatlla i quan li diuen, 'd'on ha tret aquest porc?' diu 'quita bicho' i llavors fa veure que no sabia ni que el portava, que s'hi havia posat sol”. (Catalunya Ràdio, 21/3/12, tertulià)

Les bromes d'aquest tipus estan fora de lloc i poden resultar ofensives. Els límits de l'humor haurien d'estar marcats per la pròpia ètica professional i la comprensió i la responsabilitat dels i de les periodistes en formular o no qüestionar determinades bromes.

ASPECTES A POTENCIAR

P2. Construcció en primera persona, visibilitat i mostra de situacions discriminatòries

Construcció / Llenguatge en primera persona

Una persona pot ser presentada emprant-ne el nom i els cognoms, sense necessitat de definir-la i/o classificar-la amb l'adscripció al grup cultural i/o ètnic. Abans de presentar algú, és bo preguntar-se si cal especificar-ne l'origen o el fet que, algun cop, es va desplaçar. Dir que una persona “va immigrar” o “ha immigrat”, parlant de dates i de llocs precisos, és més acurat que dir que algú “és immigrant”. I, sobretot, hem de demanar a les persones com volen ser anomenades. A més, la referència continuada a la condició de “migrant” dificulta tot procés d'integració al país com a ciutadà.

“Anem a obrir el debat; a la platea al costat d'en Carles ens acompanya l'Abderrhman Burjaset, ja ens va acompanyar fa un any. Molt bon dia, ets mediador cultural de la comunitat marroquina [...]”. (Catalunya Ràdio, 19/1/11, conductor del programa)

Donar veu a les persones protagonistes permet visibilitzar la diversitat present a la societat catalana. Si se n'ha de precisar l'origen ètnic, cal fer-ho esmentant el país o la població d'origen

(*xinès* o *de Pequín* per comptes *d'asiàtic*) i contextualitzar temporalment el procés migratori, si s'escau.

Mostrar les situacions discriminatòries

Per defugir les desqualificacions gratuïtes i fomentar un reconeixement més ampli de la diversitat, cal visibilitzar les situacions d'agressió i de discriminació social i/o institucional que pateixen les persones per raó d'origen i/o creences i denunciar-les i rebutjar-les públicament:

“Cero en conducta. La Eurocopa demuestra que España no practica el respeto a la diversidad”. (*La Vanguardia*, 29/6/2012, articulista)

“[...] alerta amb els tramposos que diuen que la culpa és dels immigrants. No és veritat”. (Catalunya Ràdio, 18/1/2011, tertulià)

“El secretario de Estado anunció también que los CIE pasarán a conocerse como Centros de Estancia Controlada de Extranjeros (CECE), unas siglas más armónicas bajo las que se seguirá privando de libertad a personas con procesos de expulsión en marcha; es decir, a personas que no tengan los papeles en regla, algo que, con la Constitución española en la mano, no pasa de ser una falta administrativa y no un delito”. (*Gara*, 1/5/2012, articulista)

ASPECTES A EVITAR

E3. **Contraposició nosaltres/ells**

L'enfocament a partir de la contraposició *nosaltres/ells* té a veure amb una manera de construir el discurs que ubica les persones en dos bàndols, normalment en funció del seu origen. Termes com ara *autòctons/immigrants* o *els d'aquí / els de fora*, o l'expressió *catalans de tota la vida* estableixen dos grups diferenciats. Aquest discurs emfasitza les diferències i, en ocasions, incideix en la dificultat o la impossibilitat de comprensió o de convivència mútua i abusa dels estereotips per justificar i legitimar aquesta dicotomia. Aquests conceptes són essencialistes i assumeixen la immigració com a condició de la identitat i, fins i tot, com l'únic factor que defineix una persona.

Èmfasi en les diferències ètniques

Es dona quan, sense que sigui necessari per a l'exposició i la contextualització dels fets, s'esmenta l'origen ètnic.

“Uns 50 joves d'origen magrebí, també amics del ferit”. (Catalunya Ràdio, 17/1/11, conductor del programa)

L'èmfasi en les diferències ètniques i les argumentacions defectuoses també pot ser un reflex del prejudici i, segons com, pot crear relacions falses de causa-efecte.

Ús del concepte *immigració* de forma essencialista

Es produeix quan *immigració* esdevé la manera principal de definir les persones i els grups, i s'estableix, fins i tot, una causalitat mal formulada i/o irrellevant.

“Pot influir la immigració a l'hora de determinar: la immigració influeix en tot, de determinar la data en què es perd la virginitat”. (RAC1, 21/1/11, el conductor del programa introdueix la pregunta formulada per una oient)

“En aquests aldarulls, el fenomen de la immigració no només és secundari, sinó inexistent”. (RAC1, 18/1/11, conductor del programa)

Quan s'afirma que els aldarulls no tenen cap vinculació amb la immigració, s'està pressuposant que normalment en tenen. La immigració es presenta com a factor explicatiu.

Estereotipatge

Cal plantejar-se si definir les coses a través d'etiquetes com ara 'vel islàmic integral', 'associació islàmica', 'arribada massiva' o 'immigrant' respon a una descripció precisa o, senzillament, a l'ús d'estereotips. Cal defugir de l'associació d'etiquetes:

“Joves immigrants, delinqüents, perseguits per la policia, que s'estavellen contra una paret, que es maten o queden malferits”. (Catalunya Ràdio, 19/1/11, tertulià)

“Tenim societats i, en aquests moments, grups, que són molt deprimits i que tenen moltes faltes”. (RAC1, 21/1/11, entrevistada experta / especialista)

I, sobretot, cal evitar crear noves etiquetes, especialment si no estan fonamentades en cap anàlisi contrastada:

“És una pobresa d'immigrant i això implica l'allunyament d'alguns elements constitutius de la mateixa societat i la inexistència de les xarxes que en altres moments ha fet que els pobres no només no s'expressessin de manera conflictiva, sinó que aspiressin a incorporar-se a la societat”. (Catalunya Ràdio, 19/1/11, tertulià)

Llenguatge que divideix

Cal evitar la divisió social en dos grans grups dels col·lectius dels quals es parla i, sobretot, cal evitar contraposar-los, com ara en expressions del tipus:

“entitats immigrants i del poble” (Catalunya Ràdio, 19/1/11, periodista)

“catalans de tota la vida” (Catalunya Ràdio 19/1/11, oient)

“els pares de la gent del país” (Catalunya Ràdio, 19/1/11, polític)

o d'altres com ara *casa nostra*.

Aquests discursos reforcen, en primer lloc, un concepte essencialista de la immigració i, en segon lloc, la idea que aquestes persones no formen part de nosaltres. Aquesta divisió social també es manifesta en la presentació bondadosa del grup social propi (nosaltres) i el suposat esforç de convivència cap als altres.

“Els catalans som extraordinaris, vàrem saber integrar la immigració andalusa”. (Catalunya Ràdio, 19/1/11, tertulià)

“Aquesta terra és així, i aquesta terra els hi ha donat la benvinguda amb els braços oberts”. (Catalunya Ràdio, 19/1/11, polític)

ASPECTES A POTENCIAR

P3. Participació normalitzada

La participació normalitzada té a veure amb la presència de la diversitat en qualsevol informació i amb el plantejament de la diversitat social com a part de la vida quotidiana.

És imprescindible que la diversitat cultural formi part de les informacions, com a font i com a tema informatiu també en positiu. Els mitjans de comunicació han de ser el reflex de la pluralitat existent i han de representar-la.

“Les entitats veïnals de Salt sortiran al carrer per defensar la convivència al municipi”. (RAC1, 18/1/12, representant d'una associació)

Donar veu als protagonistes implica que se'ls presenti com a actors i agents socials actius i se'n reconegui la pertinença social. Conceptes com ara *participació social*, *ciutadania* o *veïnatge* contribueixen a normalitzar la immigració.

Per tal de fomentar la pluralitat de veus, les fonts han de ser diverses: hem de comptar amb persones d'orígens diversos per opinar de tot tipus de temes. Per fer-ho, tenim recursos com ara el [Diverscat](#). Un coneixement més aprofundit de totes les cultures també ens pot ajudar a evitar la reproducció d'estereotips. La guia d'[Unescocat](#) pot ser una bona eina.

ASPECTES A EVITAR

E4. Enfocaments a partir del conflicte/hostilitat

L'enfocament basat en el conflicte/hostilitat tendeix a centrar-se en la confrontació i a explicar-la per les mateixes característiques dels grups en disputa. Tant és així que en molts casos no s'analitza la causa del conflicte, sinó que es dona per sobreentesa.

Èmfasi en el conflicte

Si només parlem d'immigració i de diversitat en moments de conflicte, automàticament generem el missatge que la immigració i la diversitat són, per si soles, font de conflicte.

A més, quan es parla de conflicte, es produeix una polarització que provoca, entre altres aspectes, que passin desapercibuts altres processos polítics i socials i/o que els fets es dramatitzin en excés.

“Si se consolida un Harlem en el centro de las comarcas de Girona, demográficamente expansivo, atacado por todos los males (paro, violencia, droga, fanatismo islámico, xenofobia y delincuencia) será, para el territorio, un polvorín de una capacidad destructiva incalculable”. (*La Vanguardia*, 18/1/11, articulista)

Etnificació del conflicte

Es dona quan les causes del conflicte no s'analitzen, sinó que se sobreentenent a partir de les característiques atribuïdes als grups enfrontats.

D'aquesta manera, la diferència cultural passa a ser entesa com una qüestió inapel·lable i com a font intrínseca de problemes. En altres casos, l'atribució es fa de forma implícita. El fet de no analitzar les causes del conflicte i de reiterar l'origen de les persones que hi estan implicades estableix un lligam causa-efecte:

“[...] és de diàleg, però és difícil moltes vegades, perquè es planteja el tema en termes religiosos per la seva part, i nosaltres el plantejem en termes d'igualtat home-dona. I crec que s'aborda des de prismes diferents”. (RAC1, 18/1/2011, alcalde)

“La Guàrdia Civil ha detingut un home d'ètnia gitana acusat de matar-ne un altre, d'origen gambià, al municipi de Cuevas del Almanzora, a Almeria. El crim ha indignat els veïns subsaharians que viuen al poble i que s'han concentrat aquest dissabte al matí davant la mirada de la Guàrdia Civil, que ha intentat calmar els ànims. Els fets van passar quan el presumpte agressor va disparar un tret a la víctima, de 37 anys. Tots dos s'havien discutit pel pagament

d'un lloguer. Hores després del crim, el presumpte autor ha estat detingut en un poble veí.”
(324.cat, 28/4/2012, conductor del programa)

ASPECTES A POTENCIAR

P4. Cobertura preactiva

Els conflictes no només s'han de cobrir, sinó que també se n'ha d'explicar la complexitat. S'han d'escoltar totes les veus per analitzar les causes del conflicte i cercar actuacions bàsiques amb visions positives (notícies), i contraposar les notícies negatives amb les positives.

Cal desvincular la notícia i el conflicte. Si bé els conflictes necessiten ser coberts i explicats pels mitjans de comunicació, cal que altres fenòmens –que no necessàriament impliquin confrontació i hostilitat o, fins i tot, fets que tinguin a veure amb la construcció d'espais comuns– siguin també notícia.

Precisió lèxica

Cal evitar paraules o expressions inexactes o imprecises. Per exemple, els adjectius *musulmà* i *islàmic* es refereixen a la religió (islam); no s'han de confondre amb *àrab* o *marroquí*, que designen l'origen geogràfic.

Cal evitar la diferenciació innecessària entre *els uns* i *els altres*, entre *nosaltres* i *ells*, perquè tots som veïns i veïnes, ciutadans i ciutadanes, persones. També caldria evitar generalitzacions imprecises:

“els cossos de seguretat abusen de la seva autoritat” ≠ “alguns agents abusen...”

“els mitjans de comunicació fomenten el racisme social” ≠ “alguns mitjans...”

“la societat catalana és racista” ≠ “a la societat catalana es donen manifestacions racistes...”

Cal evitar generalitzacions sobre les diferents cultures, tant si són positives com negatives (els africans juguen molt bé al futbol...), cosa que implica que no són capaços de fer bé res més i l'ús de diminutius (expressions del tipus “els pobrets negrets”, “els morets”...), que converteixen les persones al·ludides en menors d'edat permanents i que amaguen una visió paternalista que situa qui l'usa en una posició de superioritat.

Cal defugir de diluir les motivacions racistes i/o xenòfobes en el terme *discriminació*, ja que és poc explícit i emmascara el problema.

Relació de termes acurats/inclusius

Aquesta relació no pretén en absolut ser exhaustiva ni resoldre tots els dubtes que poden anar sorgint en el dia a dia, sinó que l'entendem com un complement que, juntament amb la resta d'aquesta guia, pot ser útil a l'hora de resoldre amb rapidesa l'ús d'una determinada expressió que no és apropiada. Sovint, fins i tot quan no està indicat, el problema es resol senzillament amb Ø, perquè considerem que només cal fer esment de l'origen de les persones quan això és imprescindible per entendre la resta del text (no podem parlar “d'agressió racista”, posem per cas, si no aclarim que la persona agredida és negra; però podem prescindir perfectament d'es-

mentar l'origen de la persona que ha comès un delictes quan això no és necessari per entendre els fets).

Hem intentat relacionar les expressions que trobem més habitualment als mitjans

Expressió rebutjable	Expressió recomanada
raça (va lligada a una classificació científicament obsoleta)	Ø, ètnia
raça gitana	Ø, poble gitano
patriarca (poble gitano)	oncle/tia, gitano/a de respecte
clan (poble gitano)	família
immigrant il·legal	en situació (administrativa) irregular
persona de color (fals eufemisme)	Ø, persona negra, d'origen africà...
moro, mora (despectiu)	persona marroquina, algeriana/magribina...
sudaca (despectiu)	(persona) llatinoamericana, argentina, equatoriana, d'origen llatinoamericà...
immigrant de segona generació (les migracions són processos individuals, no es poden heretar; una persona nascuda aquí no ha migrat)	Ø, fill/filla d'immigrant si escau, també es pot fer referència a la seva condició de català/ana
terrorisme islàmic	terrorisme fonamentalista, terrorisme d'Al Qaida o grup corresponent
terrorisme catòlic / terrorisme protestant	terrorisme fonamentalista, terrorisme de l'IRA o grup corresponent, també es pot parlar de fanatisme, d'integrisme religiós...
indígena (té reminiscències colonials)	població autòctona, originària...
“àlies”, en contextos del tipus <i>Francisca XX àlies la Paca</i> , que només s'acostumen a trobar quan es parla de persones gitanes i que indirectament associem a la delinqüència (ningú no diria <i>Montserrat Pujol</i> , àlies <i>la Montse</i>)	Ø, en contextos del tipus <i>Francisca XX</i>
cap de turc treballar com un negre merienda de negros (tampoc no cal ultracoregir-se: <i>negre</i> es pot referir al color de la pell de determinades persones, però també és el color de la nit, de la foscor. Quan diem que ho veiem “molt negre” –és a dir, molt malament, molt difícil– no estem fent cap referència personal)	boc emissari, boc expiatori treballar molt olla de grills, can seixanta / joc brut, confusió, desordre
treball de <i>xinos</i> paciència de <i>xinos</i> (cal evitar qualsevol expressió que faci referència tant als defectes com a les virtuts estereotipades d'un col·lectiu)	feinada molta paciència
allau, onada, flux (d'immigrants)	Ø, un grup, o indicar la quantitat aproximada

immigrants/residents	∅, persones immigrades emprar <i>resident</i> només si la persona ho és
immigrat/immigrada	∅ o bé cal especificar: persona immigrant (si encara està fent el procés migratori), persona immigrada (si ja ha conclòs el procés i, per tant, és veïna, treballadora, resident, etc., que procedeix d'un altre territori)
estranger/estrangera	∅ o bé cal especificar: turista, persona immigrada, estudiant d'Erasmus...
menors immigrants	cal especificar-ho, ja que ens podem referir a realitats molt diferents: menors immigrants no acompanyats, menors immigrants reagrupats per la seva família ja resident, fills i filles (o néts i nétes...) de persones immigrades, nascudes aquí i que no han fet, doncs, cap procés migratori
vel islàmic també es pot precisar el tipus de vel (hijab, nicab); <i>vel islàmic</i> és inexacte: al Senegal, les dones musulmanes no porten vel i, a Egipte, en porten moltes cristianes coptes	vel
pisos pastera	pisos sobreocupats
bandes llatines expressions d'aquest tipus tendeixen a criminalitzar tot el col·lectiu (de joves) d'origen llatinoamericà	∅
màfies romaneses, russes, xineses... l'adjectiu criminalitza tot el col·lectiu procedent d'aquests països	∅, màfies

**Mesa per a la
Diversitat
en l'Audiovisual**

C. dels Vergós, 36-42 - 08017 Barcelona
Tel. 93 557 50 00 Fax 93 557 50 01
www.mesadiversitat.cat - mesadiversitat.cac@gencat.cat
www.facebook.com/mesadiversitat - twitter: @mesadiversitat
